

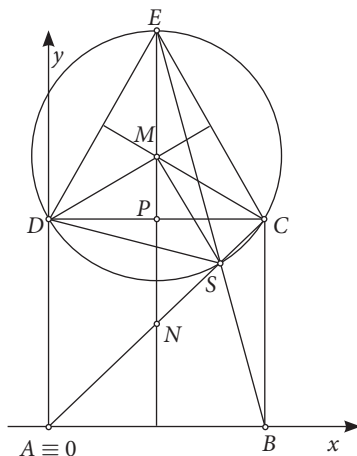
VIŠE RAZNIH DOKAZA JEDNOG ZADATKA O KVADRATU

Šefket Arslanagić, Sarajevo

U prošlom broju objavljen je članak pod nazivom Četiri rješenja zadatka o jednakokračnom trokutu. U ovom članku pokazat ćemo više raznih dokaza jednog zadatka o kvadratu. Pri tome ćemo koristiti više važnih činjenica iz geometrije, kao što su: osna simetričnost trokuta, jednakost obodnih kutova nad istom tetivom (lukom) kružnice, poučak o vanjskom kutu trokuta, Talesov poučak, poučak o simetrali unutarnjeg kuta trokuta te na kraju jednadžba pravca kroz jednu te dvije točke, rješavanje sustava linearnih jednadžbi, izračunavanje udaljenosti između dvije točke, itd.

Riječ je o sljedećem zadatku:

Nad stranicom $\overline{CD}$ kvadrata $ABCD$ konstruiran je jednakokranični trokut $\triangle CDE$ (kao na slici). Neka je točka M središte ovom trokutu opisane kružnice, a točka S presjek pravaca BE i AC . Dokažimo da je trokut $\triangle CMS$ jednakokračan.

Dokaz 1.

Trokuti $\triangle BSC$ i $\triangle DSC$ su osnosimetrični u odnosu na pravac AC , stoga vrijedi da je

$$|\angle SBC| = |\angle SDC|. \quad (1)$$

Očito je:

$$|\angle SBC| = |\angle EBC|, \quad (2)$$

kao i

$$|\angle SBC| = |\angle CBE| \quad (3)$$

(jer je trokut $\triangle BCE$, zbog $|BC| = |CE|$, jednakokračan), a odatle je

$$|\angle SBC| = |\angle SEC|. \quad (4)$$

Sada iz (1), (2), (3) i (4) slijedi da je

$$|\angle SEC| = |\angle SDC|. \quad (5)$$

Iz (5) slijedi da točke E i D pripadaju istoj kružnici (nad tetivom $\overline{CS}$) koja je opisana trokutu $\triangle DSC$, a čije je središte u točki M . Dakle, vrijedi:

$$|MS| = |MC|,$$

što znači da je trokut $\triangle CMS$ jednakokračan, a to je i trebalo dokazati.

Dokaz 2. Imamo $|\angle DCB| = 90^\circ$ te $|\angle ACB| = |\angle BAS| = 45^\circ$ i $|\angle ECD| = 60^\circ$. Dalje slijedi da je $|\angle ECB| = 90^\circ + 60^\circ = 150^\circ$, a kako je trokut $\triangle BCE$ jednakokračan, vrijedi da je

$$|\angle CBE| = |\angle BEC| = \frac{1}{2}(180^\circ - |\angle ECB|) = \frac{1}{2}(180^\circ - 150^\circ) = 15^\circ.$$

Kut $\angle CDE$ je vanjski kut trokuta $\triangle BSC$ pa imamo:

$$|\angle CSE| = |\angle CBS| + |\angle SCB| = |\angle CBE| + |\angle SCB| = 15^\circ + 45^\circ = 60^\circ = |\angle CDE|.$$

Odavde opet slijedi da točke S i D pripadaju istoj kružnici nad tetivom $\overline{CE}$ koja je opisana trokutu $\triangle DSC$ čije je središte u točki M . Dakle, vrijedi:

$$|MS| = |MC|,$$

što znači da je trokut $\triangle CMS$ jednakokračan, a to je i trebalo dokazati.

Dokaz 3. Ne umanjujući općenitost, uzet ćemo da je $|AB| = |BC| = |CD| = |DA| = |CE| = |DE| = 1$. U tom slučaju redom dobivamo:

$$|EP| = \frac{\sqrt{3}}{2}, |PN| = \frac{1}{2}, |ME| = |MC| = \frac{2}{3}|EP| = \frac{2}{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{\sqrt{3}}{3},$$

$$|NM| = |MP| + |PN| = \frac{1}{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} + \frac{1}{2} = \frac{3 + \sqrt{3}}{6} \text{ i } |NE| = \frac{1}{2} + \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{1 + \sqrt{3}}{2}.$$

Zbog $NE \parallel BC$, $S \in AC$; $S \in BE$, na temelju Talesovog poučka, vrijedi da je

$$\frac{|NS|}{|CS|} = \frac{|NE|}{|CB|} = \frac{|NE|}{1} = \frac{1}{2} + \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{1 + \sqrt{3}}{2}.$$

Odavde, zbog $|NM| = \frac{3 + \sqrt{3}}{6}$ i $|ME| = \frac{\sqrt{3}}{3}$, vrijedi da je

$$\frac{|NS|}{|CS|} = \frac{1 + \sqrt{3}}{2} = \frac{1 + \sqrt{3}}{2} \cdot \frac{\frac{\sqrt{3}}{6}}{\frac{\sqrt{3}}{6}} = \frac{3 + \sqrt{3}}{6} = \frac{|NM|}{|ME|}, \text{ tj.}$$

$$MS \parallel EC,$$

odakle na temelju Talesovog poučka slijedi:

$$\frac{|MS|}{|EC|} = \frac{|NM|}{|NE|} \Rightarrow |MS| = |EC| \cdot \frac{|NM|}{|NE|} = 1 \cdot \frac{\frac{3 + \sqrt{3}}{6}}{\frac{1 + \sqrt{3}}{2}} = \frac{2\sqrt{3}(1 + \sqrt{3})}{6(1 + \sqrt{3})} = \frac{\sqrt{3}}{3} = |MC|, \text{ tj.}$$

$$|MS| = |MC|,$$

što znači da je trokut $\triangle CMS$ jednakokračan, a to je i trebalo dokazati.

Dokaz 4. Ne umanjujući općenitost, uzet ćemo opet da duljine stranica kvadrata $ABCD$ i duljine stranica jednakokraničnog trokuta $\triangle DEC$ iznose 1.

$$\text{Tada vrijedi da je } |NP| = \frac{1}{2}, |MP| = \frac{1}{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{\sqrt{3}}{6}, |ME| = |MC| = \frac{2}{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{\sqrt{3}}{3}.$$

Budući da je $NE \parallel BC$ i $|BC| = |CE| = 1$, na temelju Talesovog poučka dobivamo:

$$\frac{|NS|}{|CS|} = \frac{|NE|}{|CB|} = \frac{|NE|}{|CE|},$$

što znači da točka S dijeli stranicu $\overline{NC}$ trokuta $\triangle NEC$ u omjeru ostalih dviju stranica $\overline{NE}$ i $\overline{CE}$; dakle pravac ES simetrala je unutarnjega kuta $\angle NEC$ trokuta $\triangle NEC$ pa vrijedi

$$|\angle MES| = \frac{1}{2} |\angle MEC| = \frac{1}{4} |\angle DEC| = 15^\circ.$$

Dalje imamo:

$$\frac{|NM|}{|MC|} = \frac{\frac{1}{2} + \frac{1}{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2}}{\frac{2}{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2}} = \frac{\frac{3 + \sqrt{3}}{6}}{\frac{\sqrt{3}}{3}} = \frac{\sqrt{3}(\sqrt{3} + 1)}{2\sqrt{3}} = \frac{1 + \sqrt{3}}{2} = \frac{|NE|}{|CE|} = \frac{|NS|}{|SC|}.$$

Oдавде zaključujemo da je $\overline{MS}$ simetrala unutarnjeg kuta $\angle NMC$ trokuta $\triangle NMC$, te da je $|\angle NMS| = \frac{1}{2} |\angle NMC| = 30^\circ$. Dalje je

$$|\angle SME| = 180^\circ - |\angle NMS| = 180^\circ - 30^\circ = 150^\circ.$$

Sada iz trokuta $\triangle SME$ slijedi:

$$|\angle ESM| = 180^\circ - 150^\circ - 15^\circ = 15^\circ = |\angle MES|,$$

što znači da je trokut $\triangle EMS$ jednakokraničan s osnovicom $\overline{ES}$ pa je $|MS| = |ME| = |MC|$, tj. trokut $\triangle CMS$ je jednakokraničan, što je i trebalo dokazati.

Dokaz 5. Za ovaj dokaz koristit ćemo koordinatnu metodu. Uzet ćemo da je $O \equiv A(0,0)$, $B(a,0)$, $C(a,a)$, $D(0,a)$, tj. $Ox \equiv AB$, $Oy \equiv AD$. Dalje imamo da je $E\left(\frac{a}{2}, a + \frac{a\sqrt{3}}{2}\right)$, $M\left(\frac{a}{2}, a + \frac{a\sqrt{3}}{6}\right)$. Ne umanjujući općenitost, možemo uzeti da je $a = 6$. Tada je: $A(0,0)$, $B(6,0)$, $C(6,6)$, $D(0,6)$, $E(3, 6 + 3\sqrt{3})$ i $M(3, 6 + \sqrt{3})$. Pravac AC simetrala je kuta od 90° pa jednadžba pravca AC glasi:

$$y = x.$$

Pravac BE ima jednadžbu oblika $y = kx + n$. Budući da točke B i E pripadaju tome pravcu, vrijedi:

$$0 = 6k + n$$

i

$$6 + 3\sqrt{3} = 3k + n,$$

a odavde je redom:

$$6 + 3\sqrt{3} = 3k - 6k$$

$$3k = -(6 + 3\sqrt{3}) : 3$$

$$k = -(2 + \sqrt{3}), \text{ te}$$

$$n = -6k = 6(2 + \sqrt{3}) = 12 + 6\sqrt{3}.$$

Dakle, jednačina pravca BE glasi:

$$y = -(2 + \sqrt{3})x + 12 + 6\sqrt{3}.$$

Budući da je točka S presjek pravaca AC i BE , to su koordinate točke S rješenja sustava jednačini:

$$\begin{cases} y = x \\ y = -(2 + \sqrt{3})x + 12 + 6\sqrt{3}. \end{cases}$$

Odavde, nakon kraćeg računanja, dobivamo:

$$y = 3 + \sqrt{3},$$

te zbog $y = x$ slijedi $x = 3 + \sqrt{3}$. Dakle, imamo da je $S(3 + \sqrt{3}, 3 + \sqrt{3})$.

Sada imamo:

$$|MC|^2 = \sqrt{(6-3)^2 + (6-6-\sqrt{3})^2} = \sqrt{9+3} = \sqrt{12} = 2\sqrt{3},$$

$$|MS|^2 = \sqrt{(3+\sqrt{3}-3)^2 + (3+\sqrt{3}-6-\sqrt{3})^2} = \sqrt{3+9} = \sqrt{12} = 2\sqrt{3},$$

a odavde slijedi:

$$|MS| = |MC|,$$

što znači da je trokut $\triangle CMS$ jednakokrakan, a to je i trebalo dokazati.

Literatura

1. Š. Arslanagić, *Matematika za nadarene*, Bosanska riječ, Sarajevo, 2005.
2. A. Bašić, *Primena metode koordinata u planimetriji i stereometriji, 1. dio*, Nastava matematike, Društvo matematičara Srbije, Vol. LXI, Br. 4, Beograd, 2016
3. A. Marić, *Planimetrija – zbirka riješenih zadataka*, Element, Zagreb, 1996.
4. V. Stošić, *Planimetrija – Odabrani zadaci za osnovnu školu*, Element, Zagreb, 2017.

